

Mer och fler kemikalier i vår mat

Mer än 77 000 tester har gjorts på mat från hela Europa. I hälften av all mat fanns rester av kemiska bekämpningsmedel. Jordbrukets spridning av bekämpningsmedel drabbar inte bara lantarbetare och närliggande natur, utan även oss som äter maten. Vindruvor är en klar värsting. Den nya EU-rapporten är ett bra argument för att ställa om till ett ekologiskt jordbruk.

Varje år presenterar Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet (EFSA) en analysrapport av bekämpningsmedelsrester i livsmedel från samtliga EU-länder samt Island och Norge. I tisdags presenterades nya resultat där sammanlagt mer än 77 000 prover från cirka 500 olika typer av livsmedel analyserats för bekämpningsmedelsrester.

Årets rapport fokuserar på äpplen, vitkål, purjolök, sallad, mjölk, persikor, päron, spannmål, jordgubbar, fläskkött och tomater. Rapporten visar tydligt att jordbrukets spridning av bekämpningsmedel inte bara drabbar lantarbetare och närliggande natur, utan även oss som äter maten.

Bekämpningsmedelsrester i hälften av alla prov

I rapporten hittas bekämpningsmedelsrester i hälften av alla prover. Resultaten mellan årsrapporterna kan inte jämföras rakt av eftersom EFSA väljer att fokusera på olika produkter olika år.

Totalt hittades rester av 328 olika bekämpningsmedel i grönsaker, 301 i frukt och nötter samt 88 i spannmål. Inom EU får bekämpningsmedel förekomma i livsmedel om de inte överstiger EU:s gränsvärden. Eftersom vissa gränsvärden nyligen ändrades går inte resultaten för överträdelser att jämföras med tidigare år.

Den högsta andelen överträdelser av gränsvärdena fanns i proverna av **havre** (5.3%) följt av **sallad, jordgubbar, persikor, äpplen, päron** och **tomater**.

Att diskutera risk utifrån gränsvärden är inte alltid relevant. Detta beror dels på att det finns stora kunskapsluckor när det gäller hur kemikalier påverkar oss i låga doser under långa tidsepoker, dels på att testerna visar på allt fler bekämpningsmedelsrester i ett och samma prov vars sammantagna giftverkan inte beaktas.

Dessutom klassas flera bekämpningsmedel som hormonstörande och för dessa ämnen kan gränsvärden inte fastställas, då de kan vara skadliga även i mycket små doser. Riskbedömningar tar inte höjd för dessa osäkerheter och därför kan det starkt ifrågasättas om de är skyddande nog.

EFSA har uppmärksammat riskerna med kombinationseffekter och har för första gången granskat detta. Men fortfarande ligger EFSA lågt och hänvisar till att det

Emelie Hansson, sakkunnig mat och jordbruk

saknas en accepterad metodik för att göra en korrekt analys av riskerna med kombinationseffekter av bekämpningsmedel.

Högt innehåll i jordgubbar, citrusfrukt och lever

Rapporten visar tydligt att allt färre prover är fria från bekämpningsmedelsrester. I allt fler prover hittas rester av bekämpningsmedel och störst är ökningen i kategorierna spannmål, persika och tomater. Dessutom hittas fler rester av olika bekämpningsmedel i ett och samma prov.

I 27 procent av proverna hittades rester från fler än ett bekämpningsmedel, en trend som ökat sedan kontrollprogrammet startade. Rapporten pekar ut lever, citrusfrukter och jordgubbar som värstingar när det gällde både högt innehåll och många olika rester i samma prov.

Vindruvor besprutas mest

Vindruvor är ett av de livsmedel som besprutas mest med bekämpningsmedel. På vindruvor används bekämpningsmedel som är dokumenterat cancerogena och reproduktions- eller hormonstörande.

Årets EFSA-rapport visade höga överträdelser av tillåtna mängder bekämpningsmedelsrester i bordsdruvor och druvor för vinproduktion.

I 198 prover på vindruvor från Indien hade 53 procent av proverna bekämpningsmedelsrester över tillåtna gränsvärden. Av 2710 analyser av vindruvor har 58 procent mer än en rest av bekämpningsmedel i provet.

Ny oroande fakta om rester i spannmål

Det är första året som rapporten analyserar spannmål för innehåll av bekämpningsmedelsrester. Analysdata visar på oroande resultat med höga överträdelser av gränsvärden, inte minst av det problematiska stråförkortningsmedlet chlormequat.

Chlormequat misstänks bland annat påverka reproduktionen hos djur och människor. I spannmål används stråförkortningsmedel för att begränsa tillväxten av strået och med det undvika att stråna böjs och att spannmålen inte kan skördas.

Orsaken till att stråna växer så högt beror ofta på en intensiv användning av konstgödsel. Chlormequat finns i spannmål, särskilt havre. I åtta procent av testerna överskrids gränsvärdena.

Lägre halter i ekologisk mat

Rapporten visar tydligt att resterna av bekämpningsmedel är betydligt lägre i ekologiskt producerade livsmedel. I ekologisk odling används inte bekämpningsmedel i produktionen och bidrar därför inte till att förorena naturen och vattnet vid odlingarna. Men eftersom de ekologiska odlingarna inte kan skydda sig mot att

Emelie Hansson, sakkunnig mat och jordbruk

bekämpningsmedel kan cirkulera i vatten eller att odlingar i närheten sprider bekämpningsmedel kan föroreningar självklart förekomma. I 27 prov av 3571 testade, 0,8 procent, hittades rester över tillåtna gränsvärden. I ekologisk frukt och nötter överstegs gränsvärdena i 0,9 procent av fallen vilket kan jämföras med 2,9 procent för icke-ekologiska och i grönsaker var samma siffra 1 procent för ekologisk och 3,8 procent för icke-ekologiska.

Politisk möjligt att begränsa chlormequat

Naturskyddsföreningen anser att användningen av stråförkortningsmedel snarast måste förbjudas. Just nu diskuteras ett möjligt förbud av regeringen, signalen är dock att ett permanent stopp inte är att vänta. Men med kunskap om ämnens förekomst i vår mat anser Naturskyddsföreningen att Landsbyggsdepartementet och Miljödepartementet ska göra allt de kan för att skydda vår miljö från spridning av dessa ämnen.

Mat ska vara fri från föroreningar

EFSA:s rapport visar att mängden bekämpningsmedelsrester i vår mat ökar och det finns flera anledningar till oro över dess effekter. Vi vet att kombinationer av kemikalier kan ha en betydligt högre giftverkan tillsammans än var och en för sig. På grund av de stora kunskapsluckor som finns kring kombinationseffekter bör en mycket större försiktighet tas än vad som görs idag.

Bekämpningsmedel kan vara skadliga för människor, i synnerhet för dem som använder medlen i arbetet, men även för dem som blir utsatta för låga nivåer under lång tid.

Foster och barn är mer utsatta, inte minst för hormonstörande bekämpningsmedel. Det är en av många anledningar till att Naturskyddsföreningen anser att vår mat ska vara fri från föroreningar.

Källor och referenser

The 2010 European Union Report on Pesticide Residues in Food
<http://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/3130.htm>

Disrupting food – focus on the top ten most disrupting food items.
<http://www.disruptingfood.info/en/>

Vindruvor och bekämpningsmedel, rapport från Naturskyddsföreningen
http://www2.naturskyddsföreningen.se/upload/Foreningsdokument/Rapporter/jordbruk/Vindruvor_report_ny.pdf

Emelie Hansson, sakkunnig mat och jordbruk